

„PAON” – PIERWSZA KAWIARNIA ARTYSTYCZNA MŁODEJ POLSKI¹

Koniec XIX wieku to czas przełomu w sztuce i literaturze oraz zmian w życiu artystycznym. Do Polski napływały idee modernizmu, filozofia Schopenhauera i Nietzschego, moda na dekadentyzm. Kraków, dawna stolica Polski, pod koniec wieku XIX był ciągle silnym ośrodkiem kultury; swoim Uniwersytetem Jagiellońskim, teatrami, twórczością związanych z nim literatów, prasą, Szkołą Sztuk Pięknych promieniował na całą podzieloną zaborami Polskę, przyciągając twórców dzięki specyficznej atmosferze i większej niż w innych zaborach liberalności władz. Programowa rusyfikacja w zaborze rosyjskim i germanizacja w pruskim spowodowały zwiększony napływ do Krakowa młodzieży akademickiej, żywo reagującej na nowe tendencje. Właśnie w Krakowie wytworzyły się wzorce życia artystycznego Młodej Polski. Przełom wieków cechowała silna jak nigdy dotąd erupcja talentów, a wszyscy niemal wybitni twórcy polscy tego okresu przewinęli się przez to miasto. Na kształtowanie się literatury i sztuki duży wpływ miały czasopisma, zwłaszcza „Życie”, programowe pismo elity modernistycznej, ukazujące się w Krakowie od września 1897 do początków 1900. Publikowali tu najwybitniejsi pisarze epoki, współpracowali z nim wielcy malarze, tu Artur Górski ogłosił w 1898 cykl artykułów *Młoda Polska*, tworząc w ten sposób nazwę rozwijającego się prądu artystycznego. W 1898 redakcję „Życia” objął przybyły z Berlina Stanisław Przybyszewski, głośny już przedstawiciel literatury modernistycznej, dotychczas piszący w języku niemieckim. Przybyszewski, entuzjastycznie witany przez młodych twórców, stał się duchowym przywódcą znacznej ich części. W 1897 krakowscy artyści pod wodzą Jana Stanisławskiego założyli ekskluzywne Towarzystwo Artystów Polskich „Sztuka”, stawiające sobie za cel organizowanie wystaw na najwyższym poziomie i promowanie sztuki polskiej za granicą.

---

¹ Pierwsza, krótsza wersja artykułu opublikowana została w języku niemieckim („*Paon*” – *das erste Künstlercafe des „Jungen Polen*”) – zob. przyp. 13.